

Sygn. akt I ACa 419/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 marca 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: Sędzia Marzanna Góral

Sędziowie: Katarzyna Jakubowska – Pogorzelska (spr.)

Agnieszka Wachowicz – Mazur

Protokolant: Magdalena Turek

po rozpoznaniu w dniu 25 marca 2021 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa (...) Bank (...) spółki akcyjnej
z siedzibą w W.

przeciwko W. K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 5 grudnia 2019 r., sygn. akt XXIV C 435/19

I. zmienia zaskarżony wyrok częściowo w punkcie pierwszym w ten sposób, że oddala powództwo o zapłatę kwoty 47 291,13 zł (czterdzieści siedem tysięcy dwieście dziewięćdziesiąt jeden złotych i trzynaście groszy) oraz o zapłatę odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty 205 632,63 zł (dwieście pięć tysięcy sześćset trzydzieści dwa złote i sześćdziesiąt trzy grosze) od dnia 1 marca 2017 r. do dnia zapłaty;

II. oddala apelację w pozostałym zakresie;

III. nie obciąża pozwanego obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego na rzecz powoda;

IV. przyznaje ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie na rzecz radcy prawnego J. B. kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych), podwyższoną o należny podatek od towarów i usług tytułem wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną pozwanemu z urzędu.

Agnieszka Wachowicz – Mazur Marzanna Góral Katarzyna Jakubowska – Pogorzelska

Sygn. akt I ACa 419/20

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 1 marca 2017 r. (...) Bank (...) S.A. z siedzibą W. (uprzednio (...) Bank (...) S.A.) wniósł o zasądzenie od M. K. (2) i W. K. kwoty 205 632,63 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia wniesienia

pozwu do dnia zapłaty, z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanego W. K. do egzekwowania tej należności z nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy - Mokotowa w W., XIII Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), do wysokości ustanowionej na tej nieruchomości hipoteki umownej kaucyjnej w kwocie 402 500,00 zł, z tym zastrzeżeniem, że spełnienie świadczenia przez jednego z pozwanych zwalnia drugiego do wysokości uiszczonyj należności. Ponadto wniósł o solidarne zasądzenie od pozwanych na jego rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W nakazie zapłaty z dnia 29 grudnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił w całości żądanie pozwu.

Pozwany W. K. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty, żądając oddalenia powództwa oraz wnosząc o zasądzenie kosztów postępowania na jego rzecz od powoda.

Postanowieniem z 25 kwietnia 2019 r. Sąd uchylił nakaz zapłaty z dnia 29 grudnia 2017 r. w stosunku do pozwanej M. K. (2) oraz odrzucił w stosunku do niej pozew, z uwagi na jej śmierć przed wytoczeniem powództwa.

Wyrokiem z dnia 5 grudnia 2019 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od pozwanego W. K. na rzecz powoda (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 205.632,63 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 marca 2017 r. do dnia zapłaty, zastrzegając pozwanemu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do nieruchomości w postaci lokalu mieszkalnego położonego w W., przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy - Mokotowa w W., XIII Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), do wysokości ustanowionej na tej nieruchomości hipoteki umownej kaucyjnej w kwocie 402.500,00 zł; odstąpił od obciążania pozwanego kosztami procesu; przyznał radcy prawnemu J. B. kwotę 8.856,00 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu i nakazał wypłacić ją na rzecz radcy prawnego J. B. ze Skarbu Państwa - Kasy Sądu Okręgowego w Warszawie.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 23 października 2007 r. z (...) S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce z siedzibą w W. zawarł z M. K. (2) umowę limitu firmowego plus nr (...), na podstawie której bank zobowiązał się wobec kredytobiorcy do udostępniania środków pieniężnych w ramach odnawialnego limitu kredytowego w wysokości określonej przez bank w odrębnym „Potwierdzeniu uruchomienia kredytu” na warunkach określonych w umowie oraz w „Regulaminie kredytowania przedsiębiorców w (...). W dniu 30 października 2007 r. kredyt został uruchomiony na kwotę 120 000 zł na okres 12 miesięcy. W dniu 15 grudnia 2009 r. strony zawarły porozumienie o restrukturyzacji zadłużenia wynikającego z umowy limitu firmowego plus nr (...). W umowie stwierdzono, że bank jest wierzycielem z tytułu ww. umowy na łączną kwotę 200 336,74 zł, w tym kapitał kredytu – 198 055,88 zł, wymagalne odsetki 2 280,86 zł. Kredytobiorca uznał ww. roszczenie banku. Strony postanowiły, że ww. zadłużenie zostanie spłacone na zasadach określonych w porozumieniu oraz w „Regulaminie kredytowania przedsiębiorców w (...). Porozumienie miało wejść w życie po spełnieniu przez kredytobiorcę warunków restrukturyzacji, w dniu wskazanym w sporządzonym przez bank i przesłanym kredytobiorcy potwierdzeniu restrukturyzacji potwierdzającym uruchomienie restrukturyzacji. Warunkiem uruchomienia rekuraryzacji było: a) uznanie rachunku bankowego kwotą wstępnej wpłaty restrukturyzacyjnej w wysokości 2 697,13 zł; b) ustanowienie dodatkowych prawnych zabezpieczeń kredytu, tj. oświadczenia o poddaniu się egzekucji, ustanowienia hipoteki kaucyjnej do kwoty 402 500 zł na nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy dla Warszawy - Mokotowa w Warszawie, XIII Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) i cesji prawa na rzecz banku z polisy ubezpieczenia od ognia i innych żywiołów i zdarzeń losowych ww. nieruchomości; c) ubezpieczenia nieruchomości oraz ustanowienia na rzecz banku cesji prawa z tej umowy ubezpieczenia. Ponadto uzgodniono, że porozumienie nie dochodzi do skutku w przypadku nie spełnienia przez kredytobiorcę warunków uruchomienia restrukturyzacji do dnia 5 lutego 2010 r. Kredytobiorczyni zobowiązała się ponieść prowizje i opłaty, których wysokość ustalono w Tabeli Opłat i Prowizji dla Małych Firm oraz odsetki. Odsetki miały być naliczane według zmiennej stopy procentowej opartej o zmienną stawkę bazową banku oraz stałą marżę banku w wysokości 2,5 p.p. Zasady zmiany oprocentowania określał „Regulamin kredytowania przedsiębiorców w (...), który był integralną częścią porozumienia. Zgodnie z VI pkt 2 pptk 2 Regulaminu kredytowania przedsiębiorców (...) umowa ulega rozwiązaniu w przypadku śmierci osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. M. K. (2) ustanowiła na rzecz kredytodawcy na nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy

dla Warszawy - Mokotowa w W., XIII Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) hipotekę umowną kaucyjną do kwoty 402 500 zł tytułem zabezpieczenia wierzytelności wynikającej z porozumienia z dnia 15 grudnia 2009 r. wraz z odsetkami i innymi kosztami. Aktualnym właścicielem ww. nieruchomości jest W. K.. W dniu 29 grudnia 2009 r. kredytobiorczyni wpłaciła kwotę 2 697,13 zł tytułem opłaty restrukturyzacyjnej. Tego samego dnia złożyła oświadczenie o poddaniu się egzekucji w zakresie roszczeń banku. W dniu 1 lutego 2010 r. kredytobiorczyni zawarła z bankiem umowę przelewu wierzytelności z tytułu ubezpieczenia przedmiotowej nieruchomości. M. K. (2) zmarła w dniu 16 stycznia 2012 r. W piśmie z dnia 5 maja 2014 r. skierowanym do M. K. (2) powód złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o limit firmowy plus z dnia 23 października 2007 r. wraz z późniejszymi zmianami. W dniu 17 lutego 2017 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg bankowych z którego wynika, że M. K. (2) posiadała zadłużenie wobec banku z tytułu porozumienia z dnia 15 grudnia 2009 r. na kwotę 205 632,63 zł, w tym: 157 923,33 zł tytułem kapitału, 11 678,33 zł tytułem odsetek umownych naliczonych za okres od 3 lutego 2014 r. do 26 czerwca 2014 r., 35 612,80 zł tytułem odsetek ustawowych za opóźnienie, naliczonych od kwoty kapitału od dnia 27 czerwca 2014 r. do dnia 12 stycznia 2017 r., 418,17 zł tytułem naliczonych opłat, prowizji i innych należności. Na dzień 16 maja 2014 r. do spłaty pozostało zadłużenie w wysokości 157 923,33 zł, odsetki umowne w kwocie 8 928,47 oraz opłaty windykacyjne - 418,17 zł. Odsetki umowne do dnia 26 czerwca 2014 r. wyniosły 11 678,33 zł. Pismem z dnia 24 stycznia 2017 r., odebranych przez pozwanego w dniu 26 stycznia 2017 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty kwoty 204 905,74 zł, wraz z dalszymi ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty należności głównej 157 923,33 zł za okres od dnia 25 stycznia 2017 r. do dnia zapłaty.

(...) S.A. w dniu 19 września 2011 r. wszedł w prawa i obowiązki (...) S.A. Spółka Akcyjna Oddział w Polsce z siedzibą w W. w trybie art. 42a ustawy Prawo bankowe. (...) Bank (...) S.A. wstąpił w prawa i obowiązki (...) S.A. w wyniku połączenia spółek kapitałowych. Kolejno w wyniku podziału część majątku (...) Bank (...) S.A. (w tym prawa i obowiązki wynikające z umowy limitu firmowego plus nr (...) oraz porozumienia z dnia 15 grudnia 2009 r.) została przeniesiona na Bank (...) S.A. W dniu 29 marca 2019 r. doszło do zmiany nazwy powoda na (...) S.A.

Powyższych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy dokonał w oparciu o dokumenty znajdujące się w aktach sprawy, których wiarygodność nie była co do zasady kwestionowana przez strony i nie budziła wątpliwości. Sąd oddalił wnioski o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka I. K. na okoliczność, że powód posiadał wiedzę, iż kredytobiorczyni nie żyje, gdyż okoliczność ta nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Sąd Okręgowy wskazał, że powód dochodził wierzytelności wynikającej z porozumienia z dnia 15 grudnia 2009 r., za którą to wierzytelność pozwany jako dłużnik hipoteczny ponosił odpowiedzialność.

Niezasadny okazał się zarzut nieważności czynności prawnej ustanowienia hipoteki oparty na braku skutecznego zawarcia porozumienia. Strony porozumienia ustaliły, że miało ono wejść w życie po spełnieniu przez kredytobiorcę określonych warunków restrukturyzacji, które zostały spełnione, a co za tym idzie porozumienie weszło w życie i było skuteczne. Ustanowienie hipoteki było zatem ważne.

Brak również podstaw do twierdzenia o przedwczesności powództwa. Zobowiązanie wynikające z porozumienia było wymagalne. O ile racje miał pozwany, że wypowiedzenie skierowane do M. K. (2) było bezskuteczne wobec tego, że w czasie gdy oświadczenie zostało złożone kredytobiorczyni nie żyła, to wierzytelność z tytułu porozumienia stała się wymagalna w dniu śmierci kredytobiorczyni, gdyż w tym dniu doszło do rozwiązania umowy. Zgodnie bowiem z VI pkt 2 ppkt 2 Regulaminu kredytowania przedsiębiorców (...), który był integralną częścią umowy oraz porozumienia, umowa ulega rozwiązaniu w przypadku śmierci osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. Wprawdzie powód nie złożył do akt sprawy tego regulaminu, jednakże pozwany nie kwestionował jego treści wskazanej przez powoda.

Pozwany również nie wykazał, że zobowiązanie z tytułu porozumienia nie istnieje. Kredytobiorczyni w porozumieniu uznała wierzytelność wobec powoda wynikającą z tytułu umowy o limitu firmowego plus nr (...) co do łącznej kwoty 200 336,74 zł. Nie było zatem konieczne wykazanie przez powoda, że wypłacił taką kwotę dłużniczce osobistej.

Pozwany zaś nie wykazał, że kredytobiorczyni spłaciła swoje zobowiązanie w większym stopniu niż wynika to z historii zmiany struktury zadłużenia.

Zdaniem Sądu Okręgowego pozwany błędnie interpretował zestawienie transakcji na rachunku wskazanym w porozumieniu, a jego analiza wskazywała, że dopiero wpłaty zasilane przez kredytobiorcę zwiększały saldo na koncie w celu spłaty zadłużenia.

Za zasadne Sąd uznał również roszczenie w zakresie dochodzonych przez powoda odsetek umownych i ustawowych za opóźnienie. Wysokość odsetek umownych została ustalona w porozumieniu, zaś pozwany nie zakwestionował skutecznie kwoty wskazanej w wyciągu z ksiąg bankowych i historii zmiany struktury zadłużenia.

Zasadne było również żądanie w zakresie opłaty windykacyjnej w kwocie 418,17 zł, co wynikało z wyciągu z ksiąg bankowych i historii zmiany struktury zadłużenia oraz miało swoje podstawy w Tabeli Opłat i Prowizji.

Sąd Okręgowy wskazał, że w sprawie niniejszej zastosowanie miały przepisy obowiązujące przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz. U. Nr 131, poz. 1075), tj. do dnia 20 lutego 2011 r. Zgodnie z art. 10 ust. 1. tej ustawy - do hipotek kaucyjnych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, z zastrzeżeniem ust. 2, stosuje się przepisy ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, z wyjątkiem przepisów o rozporządzaniu opróżnionym miejscem hipotecznym. Stosownie zaś do ustępu 2 - do hipotek zwykłych powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy ustawy, o której mowa w art. 1 w dotychczasowym brzmieniu, z wyjątkiem art. 76 ust. 1 i 4 tej ustawy, które stosuje się w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą. To samo dotyczy hipotek kaucyjnych zabezpieczających roszczenia związane z wierzytelnością hipoteczną, lecz nieobjętych z mocy ustawy hipoteką zwykłą, powstałych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Z art. 10 ust. 2 zd. 2 tej ustawy wynikało, że do hipoteki kaucyjnej zabezpieczającej roszczenia związane z wierzytelnością hipoteczną powstałej przed dniem wejścia w życie ustawy zmieniającej (tak jak w niniejszym przypadku), zastosowanie znajdą przepisy w brzmieniu sprzed nowelizacji, tj. obowiązujące do dnia 20 lutego 2011 r. Konkluzja ta odnosi się w szczególności do obecnie uchylonego art. 104 u.k.w.h., który stanowił, iż hipoteka kaucyjna zabezpiecza odsetki oraz koszty postępowania mieszczące się w sumie wymienionej we wpisie hipoteki. Zasadne było zatem zasądzenie odsetek umownych i ustawowych za opóźnienie od dłużnika hipotecznego, gdyż hipoteka zabezpiecza roszczenie również w tym zakresie.

Odnosząc się do zarzutu przedawnienia, Sąd Okręgowy powołał się na treść art. 77 u.k.w.h. w brzmieniu sprzed nowelizacji, zgodnie z którym przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej. Przepisu tego nie stosuje się do roszczenia o odsetki.

Mimo przedawnienia roszczenia wobec dłużnika osobistego powód miał więc możliwość uzyskania tytułu egzekucyjnego wobec dłużnika rzeczowego, ale tylko co do wierzytelności głównej.

Sąd pierwszej instancji wskazał dalej, że odpowiedzialność dłużnika osobistego i dłużnika rzeczowego jest odpowiedzialnością in solidum a jej istotą jest to, że spełnienie świadczenia przez jednego z dłużników zwalnia pozostałych. Dłużnik rzeczowy, zgodnie z dyspozycją powołanego wyżej art. 104 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, ponosi odpowiedzialność za dług wynikający z porozumienia w pełnej wysokości z ograniczeniem jego odpowiedzialności jedynie do wartości nieruchomości. Stosownie do art. 319 k.p.c. Sąd zastrzegł w wyroku możliwość powoływania się przez pozwanego na ograniczenie odpowiedzialności w toku postępowania egzekucyjnego.

Zgodnie z art. 481 k.c. powodowi przysługuje w przedmiotowej sprawie roszczenie o zapłatę wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie zgodnie z żądaniem pozwu. Uwzględniając bowiem fakt bezspornego opóźnienia w spełnieniu świadczenia, za które pozwany ponosi rzeczową odpowiedzialność, w sytuacji gdy wezwanie do zapłaty

spowodowało stan opóźnienia pozwanego w rozumieniu art. 481 k.c. i art. 455 k.c., to ma on obowiązek zapłaty żądanych przez powoda odsetek. Zasadne było zatem roszczenie powoda o zasądzenie odsetek ustawowych za opóźnienie w żądanym zakresie.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., a o wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi powoda z urzędu na podstawie § 4 w zw. z § 8 pkt. 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu z dnia 3 października 2016 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1715).

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości oraz zarzucając naruszenie art. 233 § 1 k.p.c., naruszenie art. 78 ust 1 u.k.w.h. w zw. z art. 6 k.c., art. 77 u.k.w.h w powiązaniu z art. 104 u.k.w.h., art. 10 ust. 2 u.k.w.h. oraz art. 5 k.c.

Mając powyższe na uwadze, wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego okazała się częściowo uzasadniona w zakresie dotyczącym zasądzonej przez Sąd Okręgowy kwoty odsetek umownych za okres od 3 lutego 2014r. do 26 czerwca 2014r oraz odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od kwoty głównej za okres od 27 czerwca 2014r. do 12 stycznia 2017r. oraz od dnia wytoczenia powództwa. W pozostałym zakresie apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjmuje je za własne. W tym zakresie Sąd Okręgowy oparł się na treści przedłożonych do akt sprawy przez powoda dokumentów prywatnych i urzędowych, których wiarygodność nie została skutecznie zakwestionowana przez stronę pozwaną. Ocena tych dowodów mieściła się także w granicach wyznaczonych przez art. 233 § 1 k.p.c., zatem nie można zaaprobować zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. przez dowolną ocenę dowodów, wyciągnięcie błędnych wniosków uchybiających zasadom doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania. Przede wszystkim należy zaznaczyć, że pozwany nie podważył wiarygodności żadnego z przedstawionych przez powoda dowodów, po części jedynie kwestionując twierdzenia strony powodowej poparte tymi dokumentami. Pozwany nie zgłosił przy tym żadnych własnych wniosków dowodowych, które pozwalałyby na wykazanie okoliczności przeciwnych do okoliczności wynikających z dokumentów złożonych przez powoda. Wiarygodności wyciągu bankowego wskazującego na wysokość zadłużenia ustalonego na dzień 17 lutego 2017r. nie podważa okoliczność, że został on wystawiony na osobę nieżyjącą, bowiem uwzględnia on zarówno wysokość uruchomionego kredytu, jak i dokonane wpłaty.

Wbrew stanowisku pozwanego, przedstawione przez niego dokumenty nie wykazały bynajmniej, iżby saldo z tytułu zadłużenia kredytowego na dzień 7 czerwca 2016r wynosiło 0 zł (k. 106-107). Trzeba zauważyć, że mowa w tym przypadku o dokumencie obejmującym jedynie pierwszą i ostatnią stronę zestawienia obejmującego transakcje na rachunku M. K. (3) w okresie od 15.12.2009r do 6.04.2017r, w dodatku złożonym w kserokopii niepoświadczonej za zgodność, co do którego strona powodowa, przedkładając pełne zestawienie – rozliczenie z tytułu kredytu, wykazała, iż nie stanowi on dowodu na okoliczność dokonanej spłaty kredytu. Pozwany nie przedstawił przy tym jakichkolwiek dowodów wpłaty, zaś Sąd Okręgowy w sposób przekonujący wyjaśnił, że interpretacja prezentowana przez pozwanego jest błędna, gdyż chodzi o rachunek, na którym kredytobiorca miał zapewnić środki do realizacji spłat, czyli wpłaty zasilane przez kredytobiorcę zwiększały saldo, ale nie oznacza to, że chodzi o saldo z tytułu rozliczenia całego kredytu.

Sąd Okręgowy prawidłowo, w oparciu o przedłożone dokumenty zinterpretował także, iż doszło do wypłaty środków na rzecz kredytobiorcy. W tym przypadku należało mieć na uwadze, że powód przedłożył nie tylko dokument w postaci zaświadczenia o uruchomieniu kredytu (k. 243) lecz świadczą o tym także inne dokumenty, w tym opatrzone podpisem kredytobiorcy. Chodzi tu przede wszystkim o porozumienie z dnia 15 grudnia 2009r., w treści którego M. K. (2) potwierdziła, iż doszło do wypłaty środków z linii kredytowej, uznała swój dług wynikający z umowy (...)10.2007r. do kwoty 200 336,74 zł z czego kapitał wynosił 198 055,88 zł zaś wymagalne odsetki w 2280 zł (k. 40). Także kolejne dokumenty wskazujące na wypełnienie przez kredytobiorcę warunków tego porozumienia, a zatem

uiszczenie opłaty restrukturyzacyjnej, ustanowienie hipoteki, ubezpieczenie nieruchomości z cesją wierzytelności na rzecz kredytodawcy, ale także wyciąg z ksiąg bankowych, potwierdzają, iż doszło do wypłaty kwoty kredytu w oparciu o umowę z dnia 23 października 2007r.

Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że pozwany nie tylko nie kwestionował dokumentów przyjętych za podstawę czynionych ustaleń faktycznych, ale także nie kwestionował okoliczności wynikających z treści Regulaminu kredytowania przedsiębiorców w (...) (VI pkt. 2 ppkt 2 Regulaminu), zgodnie z którym umowa ulega rozwiązaniu w przypadku śmierci osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą, zatem powyższa okoliczność mogła być ujęta w ramy podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Należy wskazać, że pozwany w sprzecznie od nakazu zapłaty nie podważył twierdzeń powoda, jakie znalazły się z pozwie lecz wnosił o dołączenie oryginałów dokumentów załączonych do pozwu oraz pełnej dokumentacji kredytowej. Nastąpiło to na etapie, na którym powód twierdził, że doszło do skutecznego wypowiedzenia umowy kredytowej, pomimo iż wypowiedzenie zostało skierowane do kredytobiorcy po jego śmierci, nadto nie wypowiedziano umowy względem dłużnika hipotecznego. Dopiero w piśmie powoda z dnia 14 czerwca 2019r (k. 204) znalazło się stwierdzenie, że brak skutecznego wypowiedzenia umowy nie ma znaczenia z uwagi na treść R. VI pkt 2 ppkt 2 Regulaminu, zgodnie z którym umowa ulega rozwiązaniu w przypadku śmierci osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą (k. 205). Jak słusznie dostrzegł Sąd Okręgowy twierdzenie to nie zostało zaprzeczone przez powoda, zatem w oparciu o art. 229 k.p.c. w zw. z art. 230 k.p.c., nie wymagało dalszego dowodzenia i mogło być uwzględnione w ramach podstawy faktycznej rozstrzygnięcia.

Nie są trafne zarzuty apelacji dotyczące naruszenia art. 78 ust 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece w zw. z art. 6 k.c. Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego co do udowodnienia przez powoda podstaw swego roszczenia wywodzonego z hipoteki umownej kaucyjnej na nieruchomości stanowiącej obecnie własność pozwanego, ustanowionej na zabezpieczenie spłaty wierzytelności poprzednika prawnego powoda wynikającej z umowy kredytowej z 23 października 2007r., potwierdzonej porozumieniem z dnia 15 grudnia 2009r. W tym zakresie strona pozwana zupełnie niesłusznie koncentrowała się na kwestii braku wymagalności roszczenia w związku z nieskutecznym wypowiedzeniem umowy kredytu, powołując się na naruszenie przez Sąd Okręgowy art. 78 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. W tej mierze Sąd Okręgowy wyraźnie zaznaczył, że wypowiedzenie dokonane pismem z 5.05.2014r. (k. 39), a zatem bezspornie po śmierci kredytobiorcy, było bezskuteczne. Wypowiedzenie umowy nie spowodowało więc wymagalności roszczenia. Stało się to dopiero w momencie śmierci kredytobiorcy. Nie ulega także wątpliwości, że powód (odpisem z kw. k 71 oraz oświadczeniem kredytobiorcy o ustanowieniu hipoteki k. 212) wykazał, iż nieruchomość, której właścicielem obecnie jest pozwany, jest obciążona hipoteką kaucyjną do kwoty 402 500 zł, nadto, że dług nie został spłacony, a na dochodzoną kwotę składa się należność główna oraz odsetki umowne i odsetki ustawowe za opóźnienie, mieszczące się w zabezpieczeniu hipotecznym. Powód wywiązał się ze spoczywającego na nim ciężaru dowodu. Należy w tym miejscu wskazać, że zważywszy na domniemanie wynikające z art. 71 u.k.w.h. w brzmieniu sprzed 20 lutego 2011 r. to pozwany, kwestionując wysokość roszczenia, winien wykazać, że obciąża go obowiązek zapłaty w kwocie niższej niż dochodzona przez powoda i niższa od hipotek obciążających nieruchomość, czego jednak pozwany w toku niniejszego procesu nie uczynił. Stosownie do powołanego art. 71 u.k.w.h. domniemanie istnienia prawa wynikające z wpisu hipoteki obejmuje, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką. Powyższy przepis koresponduje z treścią art. 3 u.k.w.h wprowadzającego domniemanie, iż prawo wpisane do księgi wieczystej, zostało wpisane prawa zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym. Tymczasem stanowisko procesowe pozwanego, na co słusznie zwrócił uwagę Sąd Okręgowy, sprowadzało się w istocie do negowania niektórych twierdzeń powoda oraz prezentowaniu własnej wersji zdarzeń w oderwaniu od zgromadzonych dowodów, przy braku własnej inicjatywy dowodowej podważającej dowody przedłożone przez powoda, co nie mogło być taktyką skuteczną w świetle obowiązującej w procesie zasady kontradyktoryjności, wynikającej z art. 6 k.c. i 232 k.p.c. oraz zakresu zabezpieczenia hipotecznego i treści prawidłowo przywołanych przez Sąd Okręgowy norm zawartych w ustawie o księgach wieczystych i hipotece.

Prawidłowe ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego, które Sąd Apelacyjny akceptuje i przyjmuje za własne, doprowadziły jednak Sąd pierwszej instancji do częściowo błędnych konkluzji wynikających z wadliwej wykładni przepisu art. 77 u.k.w.h w powiązaniu z art. 104 u.k.w.h.

Na wstępie tej części rozważań należy podkreślić, że w okolicznościach niniejszej sprawy zastosowanie znajdowały przepisy obowiązujące przed datą wejścia w życie ustawy z dnia 26 czerwca 2009r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. nr 131 poz. 1075, która weszła w życie z dniem 20 lutego 2011r. Niesłuszny był w tym zakresie zarzut pozwanego o naruszeniu prawa materialnego obejmującego art. 10 ust. 2 powołanej wyżej ustawy. Zgodnie z art. 10 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009.131. (...)) do hipotek kaucyjnych powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej, czyli do 20 lutego 2011 r., z zastrzeżeniem ust. 2, stosuje się przepisy ustawy o księgach wieczystych i hipotece w brzmieniu nadanym ustawą nowelizującą, z wyjątkiem przepisów o rozporządzeniu opróżnionym miejscem hipotecznym, a do hipotek zwykłych przepisy w brzmieniu dotychczasowym z wyjątkiem art. 76 ust. 1 i 4 tej ustawy, które stosuje się w brzmieniu znowelizowanym. W zd. 2 ustępu 2 wskazano jednocześnie, że to samo dotyczy hipotek kaucyjnych zabezpieczających roszczenia związane z wierzytelnością hipoteczną, lecz nieobjętych z mocy ustawy hipoteką zwykłą, powstałych przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej. Nie ulega wątpliwości, że hipoteka kaucyjna w niniejszej sprawie miała taki charakter ponieważ zabezpieczała roszczenia związane z wierzytelnością hipoteczną, lecz nieobjęte z mocy ustawy hipoteką zwykłą. Słusznie więc Sąd Okręgowy wskazał, że do oceny sprawy mają zastosowanie przepisy ustawy o Księgach wieczystych i hipotece w brzmieniu sprzed nowelizacji.

Powyższe dawało zatem podstawy do zastosowania przepisu art. 77 oraz art. 104 u.k.w.h.

Zgodnie z brzmieniem obowiązującego w dacie ustanowienia hipoteki art. 104 u.k.w.h. hipoteka kaucyjna zabezpiecza odsetki oraz koszty postępowania mieszczące się w sumie wymienionej we wpisie hipoteki. Powyższe uregulowanie znalazło odzwierciedlenie w treści wpisu w księdze wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, w której w dziale 4 wpisano hipotekę umowną kaucyjną do kwoty 402 500 zł z tytułu zabezpieczenia kredytu udzielonego porozumieniem z dnia 15 grudnia 2009r. wraz z odsetkami i innymi kosztami (k. 71-72). Hipoteka ustanowiona na lokalu obejmowała zatem zarówno roszczenia o zapłatę kwoty udzielonego kredytu, jak i odsetek i innych kosztów związanych z dochodzeniem przez wierzyciela zaspokojenia.

Należy wskazać, że zgodnie z art. 65 ust. 1 u.k.h.w., w celu zabezpieczenia oznaczonej wierzytelności można nieruchomość obciążyć prawem, na mocy którego wierzyciel może dochodzić zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości. Z powyższego uregulowania wynika, że ustanowienie hipoteki prowadzi do powstania uprawnienia wierzyciela do dochodzenia zaspokojenia swej wierzytelności z obciążonej hipoteką nieruchomości, przy czym podstawą egzekucji jest tytuł wykonawczy przeciwko właścicielowi. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury powództwo wierzyciela hipotecznego przeciwko właścicielowi obciążonej nieruchomości jest powództwem o zasądzenie świadczenia pieniężnego zarówno w przypadku, gdy jest on dłużnikiem osobistym, jak i wtedy, gdy odpowiada tylko rzeczowo (np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 2003 r., V CK 19/02, Lex nr 602311). Odpowiedzialność dłużnika hipotecznego ogranicza się natomiast do przedmiotu hipoteki, w zw. z czym zasądzając od niego na rzecz wierzyciela należność hipoteczną, sąd z urzędu winien w wyroku zastrzec właścicielowi nieruchomości prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do wartości obciążonej nieruchomości. Aby móc wszcząć egzekucję przeciwko dłużnikowi rzeczowemu, wierzyciel powinien uzyskać przeciwko niemu tytuł wykonawczy (wyrok Sądu Najwyższego z 25 sierpnia 2004 r., IV CK 606/03). Niemniej jednak dla realizacji odpowiedzialności dłużnika rzeczowego wystarczającą legitymacją wierzyciela jest wpis hipoteki, bez potrzeby wykazania rzeczywistego istnienia zabezpieczonej wierzytelności (por. A. Szpunar "Akcesoryjność hipoteki", Państwo i Prawo 1993/8, poz. 16).

Konkludując powyższe rozważania należy stwierdzić, że wierzytelność powoda, jako następcy prawnego kredytodawcy, co do zasady podlegała zaspokojeniu z nieruchomości obciążonej hipoteką zarówno co do kwoty obejmującej należność główną z tytułu kredytu, jak i odsetek oraz kosztów.

Tym niemniej roszczenie powoda nie mogło być w całości uwzględnione z uwagi na skutecznie zgłoszony zarzut przedawnienia, w związku z czym podniesiony w apelacji pozwanego zarzut odnoszący się do obrazy art. 77 u.k.w.h.

zasługiwał na częściowe uwzględnienie. Powyższy przepis w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją z dnia 26 czerwca 2009r. stanowił, że przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie narusza uprawnień wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia z nieruchomości obciążonej. Przepisu tego nie stosuje się do roszczenia o odsetki. Przepis wyłącza zatem skutki przedawnienia zabezpieczonej wierzytelności w takim zakresie, w jakim wierzycielowi na podstawie hipoteki przysługuje prawo do zaspokojenia z obciążonej nieruchomości. Zgodnie z art. 77 zd. 1 hipoteka pozostaje w mocy niezależnie od tego, jak długo istnieje i jest wymagalna zabezpieczona wierzytelność. Nie dotyczy to natomiast roszczeń o świadczenia uboczne (art. 77 zd. 2). Powyższe oznacza, że mimo przedawnienia roszczenia w stosunku do dłużnika osobistego, wierzyciel nie zostaje pozbawiony możliwości uzyskania zaspokojenia w stosunku do wierzyciela rzeczowego z nieruchomości stanowiącej przedmiot zabezpieczenia hipotecznego, jednakże reguła ta nie znajduje zastosowania do roszczenia o odsetki, którego przedawnienie zamyka wierzycielowi drogę do uzyskania zaspokojenia od dłużnika rzeczowego.

Sąd Apelacyjny podziela pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 stycznia 2017 r. (V CSK 233/16), w którym wskazano, że art. 77 u.k.w.h sposób szczególny kształtuje przedawnienie wierzytelności hipotecznych. Przewiduje on, że upływ terminu przedawnienia nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia. W zdaniu drugim ogranicza jednak dokonany wyłom w działaniu instytucji przedawnienia wskazując, że przepisu tego nie stosuje się do roszczenia o odsetki - w brzmieniu obowiązującym do 19 lutego 2011 r., a po nowelizacji - do roszczenia o świadczenia uboczne oraz, że rozszerzenie zakresu zabezpieczenia w art. 104 u.k.w.h. nie jest równoznaczne z wprowadzeniem dalej idącego wyłączenia skutków przedawnienia niż przewidziane w art. 77 zd. 1 u.k.w.h. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 października 2016 r., I CSK 616/15 (nie publ.) stwierdził, że przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką nie wpływa na uprawnienia wierzyciela hipotecznego dotyczące dochodzenia zaspokojenia z przedmiotu hipoteki. W rezultacie właścicielowi przedmiotu hipoteki nie przysługuje zarzut przedawnienia jako skuteczny środek obrony przeciwko powództwu wierzyciela hipotecznego. Artykuł 77 u.k.w.h. ma przy tym zastosowanie bez względu na to, czy właścicielem przedmiotu hipoteki jest dłużnik osobisty czy też osoba trzecia. W tym pierwszym przypadku - jeżeli dłużnik podniesie zarzut przedawnienia - powództwo w zakresie odpowiedzialności osobistej nie będzie zasadne, natomiast w zakresie odpowiedzialności rzeczowej może zostać uznane za zasadne. Tym samym sąd może zasądzić świadczenie z ograniczeniem odpowiedzialności dłużnika do przedmiotu hipoteki (art. 319 k.p.c.) (tak też Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 2 marca 2012 r. II CSK 282/11 (nie publ.), 14 października 2016 r., I CSK 616/15 (nie publ.) oraz 20 lutego 2018 r., V CSK 212/17 (nie publ.).

Jak wskazuje się w orzecznictwie (np. V CSK 233/16 z 10 stycznia 2017 r., III CSK 215/16, V CSK 180/17 z 7 lutego 2018 r., Lex nr 2559370, SA w K. I A Ca 647/18, Lex nr 2737865, SA (...) z dnia 16 stycznia 2020 r. I ACa 822/19), przedawnienie roszczeń jest przewidziane po to, żeby stabilizować stosunki prawne i gwarantować ich pewność, a odstępstwo od tej reguły wymaga przepisu ustawowego (art. 117 § 1 k.c.). Przepis art. 77 u.k.w.h. ma taki właśnie charakter i kształtuje w szczególny sposób przedawnienie wierzytelności hipotecznych, przewidując, że upływ terminu przedawnienia nie narusza uprawnienia wierzyciela hipotecznego do uzyskania zaspokojenia, ale w zdaniu 2 ogranicza stanowczo i jednoznacznie "wyłom w działaniu instytucji przedawnienia", wskazując, że przepisu nie stosuje się do roszczenia o odsetki (obecnie o należności o świadczenia uboczne). W uzasadnieniu tego poglądu wskazuje się, że treścią art. 77 u.k.w.h. nie jest wyznaczenie zakresu, w jakim wierzytelność uzyskuje zabezpieczenie hipoteczne (tej kwestii dotyczy art. 69 i art. 104 u.k.w.h.) lecz "powiązanie jakie istnieje między przedawnieniem się zabezpieczonej wierzytelności a możliwością jej zaspokojenia z obciążonej rzeczy (prawa)." Konkluzja tego stanowiska sprowadza się do tego, że przedawnienie roszczenia dotyczącego zabezpieczonej wierzytelności nie ma znaczenia dla uprawnień wierzyciela tylko w zakresie niespłaconej wierzytelności głównej, natomiast nie ma podstaw, aby go nie uwzględniać w odniesieniu do roszczeń o odsetki.

Powyższe prowadzi zatem do wniosku, że art. 104 ukwh nie wprowadza wyłomu w zasadzie wynikającej z art. 77 ukwh.

Na kwotę dochodzoną pozewem w wysokości 205 632,63 zł składała się kwota 157 923,33 zł z tytułu kapitału, 11 678,33 zł z tytułu odsetek umownych naliczonych za okres od dnia 3 lutego 2014r do 26 czerwca 2014r, 35 612,80 zł z tytułu odsetek ustawowych za opóźnienie naliczonych od kwoty kapitału za okres od 27 czerwca 2014r. do 12 stycznia 2017r tj. do dnia poprzedzającego wystawienie wyciągu z ksiąg bankowych oraz 418,17 zł z tytułu naliczonych opłat,

pro wizji i innych należności. Z powyższego zestawienia wprost wynika, że zdaniem powoda, zdarzeniem powodującym rozwiązanie umowy kredytu było wypowiedzenie umowy w dniu 5 maja 2014r., wobec czego do chwili rozwiązania umowy powód naliczał odsetki umowne kapitałowe, zaś od dnia następnego, tj. 27 czerwca 2014r. domagał się odsetek ustawowych za opóźnienie. Wobec prawidłowego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, że do rozwiązania umowy nie doszło w wyniku wypowiedzenia umowy pismem datowanym na 5 maja 2014r. lecz na skutek śmierci kredytobiorcy w dniu 16 stycznia 2012r., powyższa kalkulacja dotycząca odsetek musi być uznana za oczywiście wadliwą, a roszczenie za bezzasadne, czego jednak Sąd Okręgowy nie dostrzegł. Ponieważ powód nie miał podstaw do naliczania odsetek umownych kapitałowych po dacie rozwiązania umowy wskutek śmierci kredytobiorcy, żądanie zapłaty kwoty 11 678,33 zł podlegało oddaleniu.

Z kolei żądanie zapłaty kwoty 35 612,80 zł z tytułu odsetek ustawowych za opóźnienie nie mogło być uwzględnione z uwagi na skutecznie podniesiony zarzut przedawnienia.

Zgodnie z treścią art. 117 § 1 Kodeksu cywilnego, z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe, w tym odsetki, ulegają przedawnieniu. Ustawowym skutkiem przedawnienia roszczenia jest powstanie po upływie terminu przedawnienia po stronie tego, przeciw komu przysługuje roszczenie, uprawnienia do uchylenia się od jego zaspokojenia, czyli tzw. zarzut peremptoryjny. Wykonanie tego uprawnienia powoduje, że roszczenie już nie może być skutecznie dochodzone.

Nie ulegało wątpliwości, że przedawnienie roszczenia z tytułu kwoty głównej, wykluczało możliwość naliczenia odsetek od tej kwoty, co wynika z akcesoryjnego charakteru odsetek, zatem wraz z przedawnieniem się roszczenia głównego przedawniają się roszczenia o świadczenia uboczne, choćby nawet nie upłynął jeszcze termin ich przedawnienia.

W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że roszczenie o odsetki z tytułu opóźnienia, jako roszczenie okresowe, przedawnia się w terminie trzyletnim, zgodnie z art. 118 kc, nie później jednak niż z upływem terminu, w którym przedawnia się roszczenie o zapłatę kwoty głównej (tak: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2006r., IV CSK 134/05, LEX nr 607274, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2005 r., Sygn. akt III CZP 42/04 w składzie 7 sędziów, OSNC 2005 nr 9, poz. 149).

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 10 listopada 1995 r., (sygn. akt III CZP 156/95 OSNC 1996/3/31) jeżeli dłużnik podniesie uzasadniony zarzut przedawnienia dochodzonego od niego roszczenia, odsetki za opóźnienie mogą być naliczone tylko za czas do chwili przedawnienia roszczenia. Z kolei w wyroku z dnia 20 października 2006 r. (sygn. akt IV CSK 134/05), Sąd Najwyższy stwierdził, że chociaż odsetki są świadczeniem okresowym, a ich wymagalność przypada na kolejne dni pozostawania dłużnika w opóźnieniu, zaś termin przedawnienia wynosi 3 lata, to jednak charakter akcesoryjny odsetek dyktuje potrzebę przyjęcia, że w razie gdy termin przedawnienia przewidziany dla dochodzenia roszczenia głównego jest krótszy niż 3 lata roszczenie o odsetki ulega przedawnieniu wraz z upływem tego krótszego terminu.

Powyższe musi prowadzić do wniosku, że pozwany, zgłaszając zarzut przedawnienia, skutecznie uwolnił się od odpowiedzialności wobec powoda za zapłatę odsetek umownych oraz odsetek ustawowych za opóźnienie naliczonych od kwoty kapitału kredytu w związku z przedawnieniem roszczenia głównego, skoro dobrodziejstwo wynikające z przepisu art. 77 u.k.w.ih. nie znajdowało zastosowania do roszczenia o odsetki.

Skutkowało to koniecznością zmiany zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa o zapłatę kwoty 47 291,13 zł (11.678,33 zł + 35 612,80 zł).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, z tych samych przyczyn na uwzględnienie nie zasługiwało także żądanie zasądzenia dalszych odsetek ustawowych za opóźnienie od kwoty dochodzonej pozwem od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty. W tej mierze Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 2 czerwca 2020 r. I ACa 446/19, zgodnie z którym dłużnik rzeczowy, który skutecznie powołał się na przedawnienie wierzytelności zabezpieczonej, odpowiada z tytułu hipoteki wyłącznie w zakresie sumy głównej, uwalnia się natomiast całkowicie od odpowiedzialności z tytułu odsetek. W tym zakresie

bowiem ustawa w art. 77 u.k.w.h. nie czyni żadnego rozróżnienia co do rodzaju odsetek objętych tym przepisem (LEX nr 3044503).

W świetle powyższych rozważań, nie zachodziła potrzeba odnoszenia się do zgłoszonego w apelacji zarzutu naruszenia art. 5 k.c., gdyż pozostawał on bez wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

Z tych względów Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto zgodnie z art. 100 k.p.c. stosownie do zakresu uwzględnionej apelacji pozwanego.

Katarzyna Jakubowska-Pogorzelska Marzanna Góral Agnieszka Wachowicz-Mazur